

پاشاگردانی زاراوه کوردییەکان

لەنیوان

دۆسۆزی و پیلانی دۆژماناندا

مەجید دنییا

ماوەیەکی و بەتایبەتیش لە دواى ئەوەی دەنگۆی ئەو هەیه پەرلەمانی کوردستان زاراوهی سۆرانی وەک زمانی فەرمی حکومەتی هەریمی کوردستانی عێراق بناسیت..کۆمەڵیک بەناو رۆشنبیر، لە چواچۆیە هەولێکی گوماناویدا، لە ژێر پەردەى دیموکراتییەت و بەناوی پاراستنی زاراوه ناوچەییەکان، کەوتووونەتە پرتەو بوولە و هەرچەند دەکەن ئەو واقعەیان بۆ قوتناچیت! بەوەی کە ئەو زاراوهیە بۆ چەند دەیهیە کە تاراوهیەکی باش جیکەوتەبوو. لە هەمووی خۆشتر ئەم بەریزانە خۆیان بە خەمخۆری کەلتور و زاراوهکان دەناسین و واخۆیان پیشان دەدەن، کە ئەم داکوکیکردنەیان لە دۆسۆزیانە بۆ کوردو زمانەکی چونکە بارودۆخە کە ناسکە و با دلی خەڵکانی سەربە زاراوهکانیتر رابگرین، نەبادا هەرکەسەو تەو لەلابی یا لە کورد جیا ببەو و بچنە باخەلی دۆژمانەو!

دۆژمانی گەلە کەمان هەردەم لە رێگەى کۆمەڵیک بەکرێگراو و پەرژەو دەند پەرستەو، لە سەرهکۆتی شۆرشەکان و لیکدراوەکانی زاراوه ناوچەکانیدا، کە مەترخەمیان نەکردوو و سیاسەتی خۆیان بە سەردا سەپاندووین. دوینی بە فیتی دۆژمان و لە ریی وشکە سۆفیە ئیسلامییەکانی کوردستانەو، کەوتنە بە هانەو هەنجەتگرتن بە سروودی ئەیرەقیب. ئینجا نۆرە هاتە سەر پێویستی گۆرینی ئالای کوردستان و کەوتنە سووکایەتی بەم ئالایەو گوايه ئەم ئالایە هیچ ئەرزێکی نییه، قبولکراوی خەلکی کوردستان نییه، ئەمە تەنیا ئالای کوردەو هی گەلانی کوردستان نییه و زۆریتیش... گەرچی هیشتا بەزمی ئالای نەبراو تەو، ئینجا لە زاراوهی سۆرانی کەوتووونەتە تەقە، گوايه ئەمەندە دۆسۆز بۆ زمانی کوردی جگەریان ناگری تیبەربوو بۆ زاراوهکانیتر. بۆیه ئەمانە کەوتووونەتە هینانەو هی کۆمەڵیک برۆبیانوی نابهجی و نارهوا، بەوەی دەیانەوی زاراوه کوردییەکان لە مەرگ رزگار بکەن!

سەیره ئەو زاراونه تا ئیستا نەمردوون و بەرگیان گرتوو، کەچی لەم کاتەدا کە پێدەچیت زاراوهی سۆرانی لە باشووردا بکریت بە زمانی فەرمی، ئەمانە کەوتووونەتە پەلهقاژەو دەیانەوی هەر کەسە بە زاراوهی خۆی بخوین و لە دەستووردا ناویان بهینرئ. لیرەو دەیانەوی زاراوهکانیان لە مەرگ رزگار بکەن. ئەمەش لە کاتی کادایە، کە لە ئیستادا ئەوئەندە ئەو زاراونه لە رووی نووسین و رۆژنامەو راگەیانندنەو بەکار دەهینرین پیموایە هیچ کات ئەوئەندەیان

به خويانه وه نه دبیت و له ئیستاشدا كه س ریگه ی به كارهینانی لینه گرتوون! ئیتر نازانم ئەم زاراوانه بۆ له م كاته دا، جارێ مه رگیان بۆ ده رچوو ه؟! ئەگه ر ده ستیگی گومان نه دبیت بۆ وروژاندنیان!

گه رچی پیموایه گورین و ده ستكار یکردنی هه ر سیمبولیک، کاریکی ره واو دروسته و هه یچ شیک نییه شایانی ره خنه لیگرتن و ده ستكار یکردن نه دبیت، به لام هه میشه ده دبیت ئەوه مان له یاد نه چیت هه ر شته و کات وساتی خوی هه یه. ئەم حکومه ته خو ده بی زمانیکی فره می هه بی، تاکه ی به وشیه وه ده مینیته وه، پاشان باشووری کوردستان به قوناخیکی هه ستیاردا تیپه رده دبیت، وروژاندنی کیشه گه لیکي وا له ئیستادا، به دلنیا ییه وه زیانی زورتره له قازانجی و ئەمه له کاتیکدا مه رج نییه هه موو داوایه ک هه ر ره وا دبیت، بۆ نمونه ئەوه ی هه ر ناوچه یه ک به زاراوه ی خوی بخوین، له هه یچ لایه کی دونیادا شتی وا نییه، جگه له وه ی ئیمه هه رچوار لامان دوژمنه و هه میشه له که میندان بۆمان و کاری وا ته واو به قازانجی دوژمنانه.

پیده چیت دوژمنانی ئیمه له ئاست ئەو به ره و پیشچوون و گه شه کردنانه ی کورد له ئاستی دونیاو ناوچه که به خویه وه ده بیینی، دۆشدامابن و بیئومیدی ته واو دایگرتبن، بۆیه ده زانن ئەوه ی به هیرشی سه ربازی بۆیان نه کری، ده کری له ریی کومه لیک به کریگیراوو کورد فرۆشه وه، به وروژاندنی هه ستی ناوچه گه ری، زاراوه گه ری، مه زه به گه ری و ده یان ناووناتوره یتر په ره به سییاسه ته کانی خویان بدن. جوړیک له پاشا گه ردانی وشله ژان له ناو توێژه کانی کومه لگه ی کوردیدا دروستبکه ن. ده کری ئەم جهنگه ی دوژمنان، به (جهنگی دهروونی و جهنگی سارد) ی دژ به کورد ناو به رین.

بۆیه وروژاندنی ئەم بابه ته له ئیستادا، زور ترسناک و هه ستیاره . ئەو دوو به یاننامه یه ی کومه لیک له رۆشنیرانی هه ورامی و بادینانی به جیا بلأویان کردۆته وه، ئەو برۆبیانوو بیانه ی باسییان کردوو ه، له گه ل ریزمدا سه رله به ر ده کری به کومه لیک برۆوبیانی نابه جی و نه شیاو و نالۆژیک بیته باسکردن.

ئەم دهنگانه جگه له چه ند هه ولئیکي گومانای هه یچتر نیین. پیموایه نوو سه ریگ رۆژیک له رۆژان به قه له مه که ی و به راشکاوی جارێ شه ر له دژی لایه نیکی کوردی بدات و سلیش له لافاوی خوینی کورد به کورد نه کاته وه، له کاتیکي واشدا زور ئاساییه له ژیر ناوی دلسۆزی بۆ زاراوه کان و ناوچه و که مینه کان شتی زور له وه خراپتر بوو ژینی و بلأوبکاته وه.

پاراستنی زاراوه کان و کلتوره جیاوازه کان کاریکی مرۆقدۆستانه یه. هه ر مرۆفیک به کلتوری خویه وه جوانه، به لام له چ ده ستووریکدا، ناوی ته واوی زاراوه کانی زمانیک هینراوه؟

یان که ی ناو نه هینانیان نیشانه ی دانپیا نه نانه به و زاراوانه؟ باشه ئەم داواکارییه ی براده رانی هه ورامیزان و بادینیزان ریخوشناکا بۆ خه لکانی زاراوه کانیتر ئەوانیش هه مان داواکاری وایان هه دبیت، باشه گه ر ئەوانیش هه مان داوایان به رزکردوه، ده دبیته چ پاشا گه ردانییه ک؟! گه ر ئەمان خویان به کورد ده زانن و ئەو ده ستوره ش بۆ گه لی کورد نوو سرا بی، ئیتر چ پیویست ده کا ناوی هه ورامی، فه لی، ئیزیدی، سو رانی یا کاکه بی ..... هتد، به یتریت؟

له کوی دونیا، نهک له ههریمیکی به ناو فیدرالدا، به لکو له ناو خوی دهوله تیکشدا ، ریگه دراوه به میلله تیک ههر ناوچه و ههر شیوه زاره به زاراهوی خویان بخوینن ، بنوسن؟ ئه مه له کاتیکدایه که هیچ که سیکه هه ورامیزان هیچ کیشه یه کی تیگه یشتنی له شیوه زاری سؤرانیش نییه. جیاوازی زاراهوکان له زمانی کوردیدا وهک ههر زمانیکتر کاریکی زور ئاساییه. ئه مه حاله ته له هه موو زمانیکدا هه یه. به لام پرواناکه م هیچ میلله تیک وهک کورد هینده سه رسهخت و ملهورانه دژ به یهک وهستابن ویه کتریان ره تکر دبیته وه.

ئه وه که سه ی پییوایه به فهرمی ناسینی زاراهویهک ، جاری مه رگی زاراهوکانیتر دهدات بوچوونیکی زور هه له یه و ته نیا به هانه و بروییانووه. ئه گهر وابوایه ده بوایه ئه و دهوله تانه ی چهند سه ده یا چهند ده یه یه زمانی فهرمیان هه یه، ده بوو ئیستا له و زمانه دا یهک تا قه زاراهو ده ستنه که وتبا و هه موو زاراهوکان تو زیان به با چووبا!

ئه وانه ی خاوه نی ئه و بروییانووه نابه جتیانه ن، با سه رنجیک له زمانی عه ره بی بدن ، که قورئان هه موویانی کوکردو ته وه. ئایین لای ئیمانداران شتیکی پیروژه، گهر ئه و بیانووانه راستبان ، ده بوو ئه و دهوله ته عه ربییانه له بهر هیچ نا، به لکو ته نیا له بهر پیروزی زمانی قورئانه که یان وازیان له زاراهوکانی خویان هینابا. باشه یهک ولاتی عه ره بی وازی له شیوه زاری خوی هیناوه؟ من داوا له و براده رانه ده که م که به حیساب زمانی عه ره بی ده زانن، با گوئ له دوو که سی مه غریبی، تونس ی، سو مالی و موریتانی بگرن، بزائم چهند وشه حالی ده بن ، له کاتیکدا زاراهوکانی خویان له گه ل زاراهوی قورئانیشدا زور لیکجیاوازن، به لام که سیشیان نارده زاییان دهرنه بریووه له وه ی که زمانی قورئان زمانی فهرمیان بیت! لیره وه ، پیموایه خاوه نانی ئه و بیروبوچوانه جگه له و خه سلته ی خو به زلانی نه ی کورد به رامبه ر یه کتر هه یه تی زیاتر شتیکیتر نییه.

وهک چون حیزبیکه ی کوردی ملهورانه ئاماده نییه و پییشه رمه مل بو حیزبیکتری کوردی بدات، به لام له ئاستی دوژمناندا، خوی زور بچوک ده بینن و به ئاسانیش ملی بو دهاو ئاماده شه هه موو شتیکیشی قبولکا. لیره شدا وایده بینم کیشه ی زاراهوکان هه مان دهر دو هه مان نه خو شییه. ئه مه نه خو شی وده ردی هه ره سه ره کی ئیمه یه، بو یه هه رگیز ئیمه نه بووین به هیچ و تاخاوه نی ئه م خه سلته ته ش بین و نه توانین یه کتری قبولکه یین دلنیابن نابین به هیچ! من هیچ گومانم له وه نییه ئه م هه ولانه ته واو به قازانجی دوژمنانه و دوژمنان بو کاری و ملیونان دولار خه رج ده که ن، تا زیاتر بمانکه ن به گژ یه کتراو لیکمان دابپرن، بو یه ئه م کاره زور هه ستیاره و ده بی به وریاییه وه مامه له ی له ته کدا بکه یین. خاوه نانی ئه و بوچوانه ده بی ئه و هه ستارییه له بهرچاو بگرن، ئه گهر نا به پرسییاریتی میژووی ده که ویتته سه رشانیان. دوژمنان هه رده م له و که لین و قلشتانه ی له نیوان چین و زاراهوکان و مه زه به کانی کوردا هه یه، سوودیان وه رگرتووه. بو یه له هه شتاکاندا، حکومه تی به عس له بادیناندا به هه ولی کومه لیک ماموستاو خه لکی به کریگیرو، ورده ورده قوتابخانه کوردییه کانیان کرد به عه ره بی، به بیانووی ئه وه ی زاروکه کانی بادینان له زاراهوی سؤرانی تیناگه ن! به پیی ئه و به لگانه ی به م دواییه له روژنامه کانا، بلا بووه وه، هه ولیکی هاوشیوه ش له پاریزگای سلیمانیدا هه بووه، له سه ر دهستی کومه لیک ماموستای خو فرۆشی به عسی بو نه هیلانی خویندن به زمانی کوردی.

سهیره خه لکانیک به بیانوی ئه وهی له زاراوویه کی هه مان زمان تیناگه ن، وازله و زاراوویه بهینن، که چی ئاماده بن زمانیکی بیگانه وهر بگرن. خه لکانیکی وا له گه ل گه لفرۆشیکدا چ جیاوازییه کییان هه یه؟ له کاتیکدا هه ر هیچ نه بیته ، له زاراووهکانی زمانیکدا، هه زاران وشه و دهسته واژهی هاوبهش هه یه بو لیکگه یشتن.

هه ر کهس پینواییته گه ر سوورانی بوو به زمانی فه رمی ئیتر ئه وه قور بو زاراووهکانیتر ده گیریته وه. با خاتر جه مبی، خو هه ر زمانی کوردی باشتترین به لگه یه، دوژمنان چییان نه کردووه بو ئه تککردنی زمانی کوردی. له میژووویه کی زوره وه که ی زمانی کوردی فه رمی وزمانی ده ولته بووه؟ نه که هه ر ئه وه به لکو به تو بزی زمانهکانی عه ره بی و تورکی وفارسییان به سه رماندا سه پاندووه، به لام کوردو زمانه که یی و زاراووهکانیشی هه رماوون!

ده بی ئه وه شمان له یاد نه چیت هه یچ زمان و زاراوویه که موقه دهس نیین، گه ر ئیمه پیمانواییته هه موو زاراووهکانی زمانی کوردی پیروژن وه ک قسه ی قورئان ئه وه زور هه له ین. له گه ل تینیه ربوونی روژگارد، چه ندین زاراووه زمان له ناو ده چن و زاراووه زمانی نوئ شوینیان ده گرنه وه. کاره سات له وه دا نییه زاراوویه که له ناو بچی وخه لکهکانی ئه و زاراوویه، زاراوویه کیتتری هه مان زمان وهر بگرن، به لکو کاره سات له وه دایه خه لکیک له بهر به فه رمی ناسینی زاراوویه کیتتر یا به له ناو چوونی زاراووه که ی ئاماده نه بیته زاراوویه کیتتری هه مان زمان قبولبکا، به لکو بچی زمانیکی دوژمنان هه لبژیری!

هه ندیک پینانویه زاراووهی سوورانی بو زمانی فه رمی ناشیت، چونکه له شیوه زاری سوورانیدا، نیرومی لیکجیاناکریته وه. گوایه ئه مه به نهنگی ده ده نه قه له م وده پرسن له دونیادا چ زمانیک هه یه نیرومی لیکجیانه بیته؟.

هه رچه نده لیکجیانه کردنه وهی نیرومی هه یچ که موکورییه که نییه له زماندا، به لام ئه وانیه پینانویه که هه یچ زمانیک نییه ده ستتیشانی ره گه زی نیرومی نه کرد بیته، با سه رنجیک له زمانی تورکی بده ن. وه ک چو ن له زاراووهی سوورانیدا، راناوی جو دای (تو بو نیرومی وه ک یه که، ئاواش له زمانی تورکیدا (سه ن) بو هه ردوو ره گه ز وه کیه که. سه رباری هه موو سه رنج وتینینییه که له سه ر ئه م زمانه، به لام ئه مرو زمانی تورکی پیمانخوش بیته یا نا یه کیکه له زمانه جیهانیهکان، که سیش نه یوتوو ه ئه م زمانه به که لک نایات، چونکه نیرو می تیا دیارینه کراوه! ئه مه ش ته نیا بیانویه کی بینانویه هه یچیتر.

ئه وه نده ییش ئاگادار بین هه یچ که سیک نه یوتوو ه زاراووهی کرمانجی به که لک نایات، به لام ئه وهی وایکردوو ه زاراووهی سوورانی ببیته دیفاکتویه ک له باشووردا، ئه وه یه ئه م زاراوویه چه ند ده یه یه که کار بیته کردیت. گه رچی هیشتا له که موکوری خالی نییه، به لام له رووی فه رهنگی و وشه سازییه وه زور چو ته پیش و تاراده یه کی باش له وشه ی بیگانه پاککراوه ته وه.

دیاره ئه مه ش کو تایی کیشهکان نییه و له کاتی دروو ستبوونی ده ولته تی کوردستانی گه ورده دا، ئه وه ده ولته وزمانناسانن بریار له سه ر چ زاراوویه که ده دن بیته زمانی فه رمی. به شبه حالی خو م له سه ر ئه و بو چوونه م که ده کری له هه ردوو زاراووهی

کرمانجی و سۆرانی زمانیکی هاوبهش و لیکنزیکی درووستبکریت(من ئەمه م له یهک دوو
بابه تیتریشدا باسکردوه).

بوخۆم هه زاراوهیهکی زمانی کوردیم پیقبوله بیدوودلی که دهولت یا زمانناسانی کورد
برپاری لهسهه بدهن.

لیرهوه دهستخۆشی له مامۆستا موحسین جوامیر* دهکه م، وهک کوردیکی دلسۆز و خه مخۆر
بو زمانی کوردیی و کیشه کهی، که هه میسه قه له مه کهی ته رخانهۆ وه لامي ناحه زانی کورد و
ئه وانهی ده یانه وی سومعهی کورد برووشین.

مامۆستا دلسۆزانه دهلی:

ئه گه ر روژیک وتم له بری (بو) بنووسن (لو) به ردبارانم بکه ن.

ئه گه ر روژیک وتم له بری (چۆن) بنووسن (کو) شار به دهرم بکه ن.

خۆزگه هه موومان به و گیان وههستهی مامۆستا موحسن جوامیر بیرمانده کردوه.

دوا وته م ده مه وی بلیم، شه ری زاراوه کان له ئیستادا کاریکی زۆر نه گونجاوه. چونکه جاری کورد
هیچ گره ننتیه کی مانه وهی ئه و بارودوخه ی نییه و به پپی پیشهاته سیاسیه کان گورانکاری گه وره
له سیاسه ته کانی روژدا به دیده کریت، ئه گه ری ئه وه هه یه ته واو به زیانی کیشه ی کورد بشکیتته وه.

سیناریوی 75 یکیتر دووباره ببیتته وه ئه و کات ئه وهی هه شمانه له ده ستمان ده چیت. بویه کاتی

ئه م شه ره زۆر زووه و کهی کورد بوو به خاوه نی ده ولته تی خوی ده کری له سه ره هه موو ئه و

کیشه نه گفتوگو بکریت. ئیمه ئیستا پیوستمان به زیاتر به کتر قبول کردنه و وه لانانی کیشه

ناخویه کانه، کو کردنه وه مانه له ژیر به ک چه تری به رژه وه ندی بالای کورد دا، نه ک ده مارگرژی

ناوچه یه ک یا زاراوه یه ک..

15.11.2006

*- ده نگه کان، 11-11، محسن جوامیر، ئه نفال کردنی زمانی کوردی... به ده ستهی کورد.